ELEMENTE CREATIVE NOI ÎN EMISIA TELEVIZATĂ DIN PERIOADA SUPRANUMITĂ – DE RESTRUCTURARE (1985-1991)

NEW CREATIVE ELEMENTS IN TELEVISION SHOWING FROM THE ABOVE NAMED PERIOD – RESTRUCTURING (1985-1991)

CZU: 654.19(478)"1985/1991"

Boris PARFENTIEV,
doctor în istorie,
conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0003-3531-9102
bparfentiev@gmail.com

În perioada investigată, numită – de restructurare, în emisia televizată au intervenit schimbări calitative, cu elemente creative noi pentru timpul respectiv. Vom menționa schimbările în tematica emisiunilor, sporirea volumului de emisie în direct, apariția elementelor interactivității, dialogul vine să suplinească monologurile propagandistice, bazate pe interminabilele indicații partinice de la diferite congrese, conferințe, plenare ale partidului comunist. Despre acestea, dar și despre alte elemente inovative, ne vom referi în rândurile ce vor urma.

Un suflu nou în emisie l-a constituit ciclul „Forum", inițiat în februarie 1985, care se constituia din două emisiuni. Prima – „Ministrul răspunde la întrebările telespectatorilor", iar peste trei săptămâni – „Forum – Ce s-a întreprins?" În a doua emisiune se preconiza o dare de seamă despre activităţile pentru lichidarea neajunsurilor semnalate de telespectatori.

Elementul dialogului în emisia televizată, străin pentru anii precedenţi, devine unul esenţial, decisiv în spaţiul mediatic audiovizual.

Periodic sunt incluse în grila de emisie programele „Linia fierbinte”, „Dialog social”, „Microfonul liber”. Tot mai populare devin emisiunile în direct, organizate de pe străzile oraşului. „Emisiunea „Unda tineretului” în anii 1988 -1989, în zilele de joi, plasa Carul Mobil de televiziune în Piaţa Biruinţei (actualmente Piaţa Marii Adunări Naţionale), ceea ce permitea tuturor doritorilor la ora emisiei în direct să vină şi să-şi spună păsul, să prezinte adevărata opinie publică autentică, veritabilă. Programele pentru tineret capătă un caracter dezinvolt, realizatorii nu evită cele mai acide tematici, care se referă la activităţile guvernării, la modelele vechi de organizare a proceselor de producţie, la starea ecologică dezastruoasă în urma utilizării excesive a îngrăşămintelor minerale, erbicidelor, pesticidelor, la privilegiile neîntemeiate ale lucrătorilor de partid etc. Se schimbă şi ţinuta vestimentară - participanţii la emisiune apar în pantaloni-blugi, pulovere, maiouri, cravata pierzând rolul de element obligatoriu pentru apariţia pe ecran. Limbajul utilizat în emisie treptat se debarasează de stilul oficial, dur, de lemn şi se apropie de cel cotidian. A crescut şi gradul de credibilitate în cele ce se mărturisea în subiectele televizate, dovadă fiind numărul sporit de scrisori sosite la redacţie şi de mesaje transmise la telefon.

Apar la Televiziunea din Moldova şi primele talk-show-uri şi emisiuni analitice, care permit expunerea celor mai controversate opinii pe cele mai actuale probleme de dezvoltare a ţării. Jurnaliştii-prezentatori ***Constantin Ciobanu, Iurie Tăbârţă, Gheorghe Corman, Sandu Osadcenco, Serghei Tcaci, Alexandru Suprun*** devin persoane cunoscute în societate şi protagonişti ai recenziilor, articolelor analitice din presa timpului. Rolul crainicilor treptat îşi pierde importanţa atât în televiziune, cât şi la radio. Buletinele de ştiri, care se deosebeau de restul emisiei prin conservatismul său în difuzarea informaţiei, treptat îşi schimbă formatul tematic. Informaţiile, ştirile sunt difuzate într-o variantă mult mai dinamică; tot mai mult timp se oferă unor teme, care în anii precedenţi erau excluse din programele de ştiri – accidente, catastrofe, evenimente criminale, fapte diverse etc.

Autoritatea, prestigiul mass-mediei în general şi a televiziunii în particular în a doua jumătate a anilor ”80 sporeşte vădit. Creşte mult numărul de scrisori de la telespectatori. Oferirea posibilităţilor de a vor-

bi deschis despre problemele din societate, îi fac participanţi activi ai emisiei televizate pe mai mulţi scriitori, savanţi, oameni de artă, reprezentanţi ai intelectualităţii naţionale. Datorită acestui fapt, publicistica audiovizuală moldovenească dobândeşte o nouă dimensiune în perceperea realităţilor, obţinând o profunzime socială, o încadrare în vâltoarea vieţii cotidiene.

Din anul 1988 se atestă o scimbare radicală în ceea ce priveşte oglindirea în mass-media a religiei. Pentru prima dată în cei 70 de ani ai puterii sovietice, în mod oficial a fost sărbătorită aniversarea de un mileniu al ortodoxiei în Rusia. Telespectatorul moldovean a fost uimit de apariţia feţelor bisericeşti în programele televiziunilor de la Moscova şi de la Chişinău cu numeroase discursuri despre credinţă, spiritualitate, despre rolul creştinismului şi a bisericii ortodoxe în societate. Este semnificativ şi faptul, că după mai mulţi ani de zeflemea a religiei de către organele de partid, chiar şi noţiunea „Dumnezeu" a început a fi scrisă cu majusculă. Dacă încă câţiva ani în urmă la televiziune săptămânal apărea emisiunea „Religia – opium pentru popor", iar enoriaşii erau caracterizaţi ca „înapoiaţi", „lipsiţi de cultură" şi chiar „retardaţi mintal", apoi acum despre credincioşi se spunea ca despre „sute şi mii de contemporani, care-şi caută propriul său drum spre Dumnezeu".

În anul 1989 o mostră de emisie în stil democratic, cu expunere de opinii diferite, o constituie noul ciclu, întitulat „Telereferendum" (Redacţia emisiuni publicistice), care şi-a pus scopul să atragă în faţa ecranelor un cerc cât mai mare de oameni/cetăţeni la dezbaterea problemelor vitale, de importanţă raională, orăşenească, republicană. Prima emisiune a noului ciclu a fost derulată la 27 februarie 1989 şi a fost dedicată problemelor ecologice ale Chişinăului. Subiectele ecologice sunt tot mai frecvente în programele Televiziunii din Moldova. Unul din promotorii acestei tematici a fost telejurnalistul ***Andrei Dumbrăveanu,*** care începând încă din anul 1987 a dedicat o serie de emisiuni stării precare a râului Nistru. În aprilie 1989, sub egida lui demarează un nou ciclu „Râul Nistru – sub patronajul televiziunii"[1], în cadrul căruia cu regularitate sunt discutate problemele poluării fluviului, scoaterii ilicite a nisipului, braconajului în pescuit etc.

Un alt ciclu, ce era în pas cu cerinţele timpului, ca rezultat al proceselor de restructurare şi democratizare a vieţii sociale, a devenit cel întitulat „La întrebările Dumneavoastră răspund miniştrii". Tot mai des în emisiuni se vorbeşte despre autogestiune, autodirijare, mişcare cooperatistă, faliment, şomaj – noţiuni noi, nemaiîntâlnite până atunci în vocabularul cotidian al mass-mediei şi al poporului, numit sovietic. Încep discuţii la contradictoriu despre politica naţională a partidului comunist, cu referiri nu numai la tradiţionalele teze leniniste, dar şi la deformările ce au avut loc pe parcursul anilor în politica naţională promovată în Uniunea Sovietică. Acum încă câţiva ani în urmă era de neînchipuit de a vorbi la microfon sau în faţa camerei de luat vederi şi de a pune la îndoială teoriile politicii naţionale leniniste, Lenin fiind dumnezeul comuniştilor. Iată ce scria ***Dumitru Ţurcanu,*** redactor-şef, Redacţia emisiuni publicistice în săptămânalul Teleradio: „Istoria URSS poate fi o mărtirie a dezvoltării naţionale a zecilor de popoare, dar şi a tragediei a unui şir de popoare, ce au fost strămutate de pe locurile lor tradiţionale de trai." Şi în continuare face referiri la „criza ce are loc între naţiuni, la izvoarele conflictelor, la faptul cum se manifestă ele în republica noastră şi care sunt căile ameliorării lor pe baza noilor mecanisme de stat – sociale şi economice"[2]. Exemplele prezentate sunt argumente, că televiziunea se încadra în dezbaterea tuturor problemelor ardente din societate, temele tabu rămânând în trecut.

Încă un element nou al emisiei din perioada analizată îl constituie Maratoanele republicane televizate. Una din primele manifestaţii de acest tip s-a desfăşurat la 7 aprilie 1990 şi a fost consacrată revitalizării monumentelor de istorie şi cultură. După cum se menţiona mai târziu în presa timpului, a fost „o zi de televiziune întru reconstruirea temeiurilor spirialităţii noastre". Începând cu anul 1991, formatul de emisie, întitulat „Telemaraton" îşi găseşte un loc permanent în grila de programe. La 13 aprilie, sub acest generic este desfăşirată o manifestaţie de amploare, dedicată problemelor ecologice şi întitulată „De suflet, de sănătate". La 25 aprilie, - încă un „Telemaraton" - cu ocazia împlinirii a 5 ani de la trista zi a catastrofei de la staţia atomică Cernobâl. Pentru prima dată s-a vorbit deshis şi direct/cinstit despre consecinţele tragice ale acestui

dezastru, despre soarta de mai departe ale celor ce au avut de suferit de pe urma radiaţiei.

În a doua jumătate a anilor ”80, începutul anilor ”90 se schimbă nu numai tematica şi conţinutul programelor televizate, ci şi formele şi metodele de lucru ale jurnaliştilor. La televiziune apar noi cicluri, care au în bază dialogul, schimbul de opinii. În grila de emisie sunt introduse emisiuni, în care se pun în discuţie cele mai imperioase şi grave probleme ale ţării: „Dialog la microfon”, „Opinii de după paravan”, „Tribuna liberă”, „Pro- şi contra”. Apar tot mai multe programe analitice, iar interesul publicului spectator pentru opinii diferite despre problemele din societate, fac ca genul interviului să devină destul de relevant.

În perioada analizată au survenit schimbări şi în ceea ce priveşte caracterul scrisorilor telespectatorilor, care în anii precedenţi în mare parte erau organizate de către angajaţii televiziunii – autorii emisiunilor, deoarece exista un plan neafişat public al numărului de scrisori, care trebuia să fie în creştere din lună în lună, din an în an. Cetăţenii se adresau la instituţiile media ca la ultima instanţă, deoarece organele de partid care se aflau la conducerea ţării, pierdeau tot mai mult din autoritate. Şi dacă până atunci scrisorile în majoritate aveau un conţinut în susţinerea organelor de conducere, osanale „liniei înţelepte promovate de partid şi mulţumiri ”talentaţilor” realizatori de emisiuni, în perioada respectivă a crescut brusc numărul de răvaşe cu observaţii critice la adresa organelor de partid şi de stat, dictate de realităţile din viaţa politică, socială, economică a ţarii.

Perioada de restructurare s-a încheiat în august 1991, când în dimineaţa zilei de 19 august posturile de radio şi de televiziune de la Moscova au transmis mesajul, că „în scopul depăşirii crizei profunde şi atotcuprinzătoare, a confruntărilor politice, etnice şi civile, a haosului şi anarhiei din societate, care ameninţă suveranitatea, integritatea teritorială, libertatea şi independenţa Patriei”, puterea în Uniunea Sovietică timp de câteva zile a fost capturată de un aşa numit Comitet de stat pentru starea excepţională (Государственный Комитет по чрезвычайному положению – ГКЧП).

Evenimentele din 19 august 1991 au grăbit prăbuşirea statului numit Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste şi apariţia unui şir de noi

state independente, printre care și Republica Moldova. Și nu vom greși dacă vom afirma că jurnaliștii prin mijloacele de comunicare în masă au jucat un rol important, fiind promotorii acțiunilor, care aveau ca scop democratizarea societății și remedierea vieții oamenilor.

Referințe:

1. Săptămânalul *Programele TeleRadio al Comitetului de Stat pentru televiziune şi radiodifuziune al RSSM (24 – 30 aprilie 1989).*
2. Săptămânalul *Programele TeleRadio al Comitetului de Stat pentru televiziune şi radiodifuziune al RSSM* (28 august – 3 septembrie 1989).